

Хоч які розмаїті підприємства в різних паростях, хоч як різняться, так мовити, по горизонталі, існує й вертикальна різниця. Бо, „певна річ, це цілком відмінні речі: робити прибуток і робити взуття“. Таким способом Зомбарт приходить до поділу підприємств на господарські (*Wirtschaftsbetriebe*) і продукційні (*Werkbetriebe*). Цей поділ випливає з різниці споживчої й мінової цінності (цього логічно вихідного пункту Зомбарт права не відзначає). Обі відміни підприємств можуть одночасно існувати в однім підприємстві (контора й майстечня фабрики взуття або бавовняної фабрики є тільки дві частини одного цілого). Але вони можуть також бути відокремлені — такі випадки стають чим раз частіші в міру розвитку капіталістичного господарства. „Це ті випадки, коли одно господарське підприємство покриває не одно продукційне підприємство, а обхоплює кілька іх“. І Зомбарт докладно спинається на цих формах організації підприємства, аналізуючи й систематизуючи розмаїтість конкретність капіталістичних об'єднань. А також внутрішню організацію підприємства, в трох її основних моментах: механізації, інтенсифікації і економізації.

Кожна господарська організація — поза якою нема її не може бути господарського життя — можлива тільки при умові господарського регулювання (зміст третього розділу). Це господарське регулювання обертається в господарсько-політичну систему тоді, коли в нім „проявляється певний дух, який має законодатну силу і об'єднує таким чином всю розмаїтість окремих положень господарсько-правового порядку“.

Згідно з цим господарсько-політичні системи відрізняються одна від одної напрямком мети (універсалістичні й індивідуалістичні) і добором засобів (середників) (нормативні і вільні). Звісно випливає наявність міжніх господарсько-політичних систем, „що передбають принципово різні напрямки мети і різний добір засобів“.

В історичній конкретизації господарсько-політичних систем минулого — середньовікових міст, меркантилізму, лібералізму — ми маємо різні типи, хоч і в нечистій формі (тут дуже цікаві установлювані від Зомбarta національні типи лібералізму: англійський, французький і пруссько-германський).

Господарська політика нашого часу являє собою „переміщення стилів“. Вона „однаково індивідуалістична і універсалістична, вона визнає принцип вільної конкуренції, але не відмовляється і широкого регулювання господарського життя“.

„Переміщенням стилів“ найбільше відзначається внутрішня господарська політика. Вона „являє процес перетворення, побудований на принципах лібералізму, господарського життя з первісною перевагою натуралізму в нормативно регулюване. Процес, що доходить свого кінця протягом кількох століть і за останніх літ лише трохи прискорився“.

Це вростання системи регульованого господарства в систему вільного мінового господарства, Зомбарт, згідно з германською урядовою „комісією соціалізування“, визначає як „рух до планово веденого і контролюваного народного господарства, якого мета — добро суспільства, народ“.

Не годиться з наведеною думкою, що вбачає в кожному публічно контролюному заході акт соціалізування, мусимо визнати, що таке поширене тлумачення поняття соціалізування ігнорує соціально-класову природу цього процесу. З другого боку треба підкреслити те переважне, надто в перспективі, місце, яке Зомбарт дає регулюванню господарства (будемо вживати цього терміну замість незаконно поширеного тлумачення поняття соціалізування).

Сюди стосується на тільки націоналізація і муніципалізація підприємств, не тільки передача їх у володіння й керування осібним об'єднанням, як от „гільдії“, але й утворення примусових синдикатів під суспільною контролею і утворення міжніх товариств; Зомбарт думає, що ці типи організації мають найбагатше прийдуче:

На думку автора світове господарство переходить від старих „аристократичних“ форм капіталізму до „демократичного“ устрою. З книги ясно, чи вважає Зомбарт ці „демократичні“ форми за форми влади ве все таки капіталістичному ладові, чи вбачає в них новий господарський устрій. А в тім Зомбарт, очевидно, думає, що нині неможливо дати відповідь на це питання. Він тільки відзначає в останніх рядках своєї нової книги, що в найближчій фазі світового господарчого розвитку „переміщення стилів, властиве господарській політиці сучасності, ... має найрельєфніший вираз“.

I. Бак

H. Mapp. Из переживаний доисторического населения Европы, племенных или классовых, в русской речи и топонимике. Чувашське Держ. видавн., Чебоксари, 1925, ст. 22

Нова брошюра відомого ленінградського академіка-лінгвіста Н. Я. Марра цікава тим, що робить до певної міри підсумки довгої роботи названого вченого

в галузі лінгвістики, звязаної з праисторією Східної Європи. Із цих висновків автора для нас цікава вказівка його на те, що вживання терміну „Рус“, „Руський“ він відносить на нашій території до епохи передісторичної, вважаючи його за наслідок перебування тут колись яфетидів - етрусків в ті давні часи, коли тут ще не було ні фінів, ні слав'ян. Таким чином зникається ґрунт для норманської теорії походження „Руси“. З другого боку заслуговує на увагу погляд автора, що взагалі плем'я — це суспільне класове утворення й що міське та сільське населення на одній території в старовину звичайно мало інший племенний склад й іншу мову, оскільки те й друге з'являлось різними виробничими класовими організаціями. Правдивість цього загального твердження академіка Марра можна простежити наприклад, на старому українському житті, де за часів тає званої Київської держави назва „Русь“ явно звязується з життям торговельного міста, в першу чергу Київа, а термін „смерди“ спочатку визначає підбите під владу торговельно - степового елементу племя, в першу чергу — Древлян, над якими взяли перемогу Поляни, — „яже ныне зовомая Русь“, як їх виразно назива літопис.

Вол. Пархоменко

Д. Антонович. У країнськемистецтво. Конспективний історичний нарис. Прага — Берлін 1923. Вид. „Нова Україна“ с. 11.

Конспект Д. Антоновича, автора відомої роботи з історії українського театру, звязаний з його літографованим курсом історії українського мистецтва, який він зачищував в Празькім університеті. У цій галузі автор має певний досвід. Ще 1910 р. вийшла в Київі його стаття: „Первые мастера из Кампиона в Модене“, далі — „Український варіант старої тосканської композиції“ (К. 1914). Закордоном 1921 р. вийшла його праця: „Київ. Історично - мистецький нарис“ (Відень 1921).

Нарис, на який подаємо рецензію, є досить докладний. Автор, запобігаючи уривчастості, намагається викласти його у вигляді не звичайного конспекту - програму, як це буває, а подає окрему статтю. Зміст свідчить про старання Д. Антоновича дати докладну історію українського мистецтва. Не починаючи з дійсного її періоду, він доводить, що наше мистецтво починається від перед - історичних часів.

Київ був одним з найдавніших осередків людської заселеності ще за пізньої доби. І археологія подає нам сліди українського примітивного мистецтва. Правда, дані ці, застерігає він, невеликі і більше поки - що мають значіння для історії загальної культури.

Дійсну історію українського мистецтва Д. Антонович починає від IX — X в. нашої ери, цеб - то разом з документальною історією України. Справа пішла так, що живий рух у мистецтві Західної Європи, який привів до утворення романо - візантійського стилю, одразу не став чужий для України, — були постійні артистичні взаємини України з грецьким сходом та заходом Європи (храми Чернігова й особливо Київа). Автор визнає, що в XII в. були вже на Україні свої майстри. До того, коли на заході від романо-візантійської доби збереглися цікаві пам'ятки архітектури та скульптури, Україна визначалася в сфері мальарства та стінної декорації. І це було першою добою розквіту українського мистецтва. В наступнім XIII ст. автор бачить наближення українського будівництва до західного, романського (особливо на Галичині), а також, через утихи татарів, перехід мистецької праці на верхів'я Дністра та Полісся. Пам'яток старовини від цього часу слід шукати на заході України (Острог, Сутківці, Львів). Через ті - ж умови ми мало маємо пам'яток готицького стилю. Однак готицькі традиції утрималися в українському будівництві і після того, як на Заході цей стиль був уже пережитий. Зате продовжується декораційне фрескове мальарство, яке, поступово відходячи від чисто декоративних принципів романо - візантійського стилю, проймається чим - раз більшим реалізмом (Сандомір, Краків). Так тяглося в значній мірі до XVI ст., коли з'являється ренесанс. І першим зразком тут є каплиця при львівській братській церкві. Тоді ж, зазначає Д. Антонович, починає виявлятися улюблений тип трохбанних будівель, з тими трьома верхами, який виспівується в старих українських колядках. Почавши ще за готицької доби, цей тип розвивався широко з XVI ст. Помітно і вплив окремих західних школ (флорентійської). Розвивається портретне мальарство, будування надгробків, граверство, друкарська справа, нерозривно сполучена з граверством. В XVII ст. центр українського життя переходить знову до Київа. Мистецтво вибирає в себе новий стиль. Це — бароко, який ми бачимо в оздобі мурувань. Українські майстри, справедливо помічає Д. Антонович зуміли приладнати бароко до дерев'яного будівництва, з дерев'яним різьбярством, змінюючись відповідно і мальарська школа. Орнаментизація у стилі бароко, змішуючись з попередніми виливами, переходить на килими й інші ткацькі вироби,